

भारतातील वाणिज्य शिक्षणातील संधी आणि आव्हाने

प्रा. प्रकाश डी. देशपांडे

सहाय्यक प्राध्यापक,

बेलापूर एज्युकेशन सोसायटी संचलित,

कला व वाणिज्य महाविद्यालय, बेलापूर, ता. - श्रीरामपूर, जि. - अहमदनगर ४१३७१५

Corresponding Author – प्रा. प्रकाश डी. देशपांडे

DOI - 10.5281/zenodo.17970827

प्रस्तावना:

एखाद्या क्षेत्राची किंवा देशाची आर्थिक वाढ साध्य करण्यासाठी मोठ्या प्रमाणावर व्यवसाय आणि इतरांच्या गुंतागुंतीचे मूल्यांकन आणि विश्लेषण करण्यास सक्षम होण्यासाठी अत्याधुनिक व्यावहारिक ज्ञान असलेले तज्ञ अर्थशास्त्रज्ञ आणि लेखापालांची आवश्यकता असते. याचा लाभ घेण्यासाठी विद्यार्थ्यांना व्यावहारिक ज्ञानावर अधिक भर देऊन वाणिज्य क्षेत्रात शिक्षण देण्यासाठी अनेक शैक्षणिक संस्था स्थापन करण्यात आल्या आहेत. भारताची शैक्षणिक प्रणाली खूप दबावाखाली आहे कारण देश अजूनही विकसित होत आहे आणि नवीन अडचणींना तोंड द्यावे लागेल. भारत सध्या आपल्या सामाजिक, सांस्कृतिक आणि आर्थिक परिदृश्यात मोठे बदल अनुभवत आहे. एकीकडे नोकरीच्या संधी कमी आहेत. परंतु दुसरीकडे, व्यवसाय पदवीधर कौशल्य आणि कौशल्याच्या बाबतीत उद्योग मानकांनुसार नाहीत. उद्योगाच्या मागण्या आणि शैक्षणिक अभ्यासक्रम यामध्ये अंतर असल्याने, वाणिज्य शिक्षण हे सर्वसमावेशक, केंद्रित आणि वृत्ती, कॉर्पोरेट जागरूकता, ग्रूमिंग आणि व्यवस्थापकीय क्षमतांच्या

विकासावर लक्ष केंद्रित करून तयार केलेले असावे. अशा प्रकारे, वाणिज्य शिक्षणावर पुन्हा लक्ष केंद्रित करणे आणि त्याची पुनर्रचना करणे काळाची गरज आहे जेणेकरून ते समाजासाठी उपयुक्त ठरेल.

महत्वाचे शब्द: वाणिज्य शिक्षण, महाविद्यालय, मूल्यांकन, व्यावसायिक कौशल्य, उद्योजकता इ.

संशोधनाची उद्दिष्टे:

१. भारतातील वाणिज्य शिक्षणाची सद्यस्थितीतील परिस्थितीचा आढावा घेणे.
२. भारतातील वाणिज्य शिक्षणाचे महत्व व उद्दिष्टे अभ्यासणे.
३. भारतातील वाणिज्य शिक्षणातील अभ्यास विषयांची व्याप्ती अभ्यासणे.
४. भारतातील वाणिज्य शिक्षणातील संधी आणि आव्हाने यांचा अभ्यास करणे.
५. भारतातील वाणिज्य शिक्षणासाठी आवश्यक असलेल्या कौशल्यांचा अभ्यास करणे.
६. भारतातील वाणिज्य शिक्षणाची भविष्यातील व्याप्ती अभ्यासणे.

७. भारतातील सर्वोत्तम वाणिज्य शिक्षण महाविद्यालयांचा अभ्यासणे.

संशोधन पद्धती:

प्रस्तुत संशोधकाने दुय्यम स्त्रोतांचा आधार घेऊन निष्कर्ष काढण्याचा प्रयत्न केला आहे. संशोधनाचा हेतु सफल होण्यासाठी माहिती संकलनाच्या विविध मार्गांचा वापर माहिती गोळा करण्यासाठी केलेला आहे. त्यामध्ये दुय्यम स्त्रोताचा वापर करून माहिती संकलित केली आहे. यामध्ये माहिती संकलित करण्यासाठी सरकारी अहवाल, परिपत्र, दस्तऐवज, मासिके, नियतकालिके, वर्तमानपत्रातील लेख, संदर्भ पुस्तके, आंतरजाल इ. वापर करण्यात आला आहे.

वाणिज्य शिक्षणाचा अर्थ:

वाणिज्य शिक्षणाचा उद्देश घाऊक व्यापार, किरकोळ, निर्यात व्यापार, आयात व्यापार आणि संपूर्ण बंदर व्यापार याविषयी पुरेसे ज्ञान देणे हा आहे. शिवाय ते वस्तूंच्या हालचाली, वाहतूक, दळणवळण विमा, वेअर-हाऊसिंग, पैसा, बँकिंग आणि वित्त आणि मर्कटाइल एजन्सीबद्दल काही ज्ञान प्रदान करते. भारतातील वाणिज्य शिक्षण हे एक अभ्यासाचे क्षेत्र आहे जे व्यवसाय आणि व्यापाराच्या अभ्यासाशी संबंधित आहे. ज्यामध्ये लेखा, वित्त, अर्थशास्त्र आणि व्यवस्थापनाच्या सिद्धांत आणि पद्धतीचा समावेश आहे. भारतीय अर्थव्यवस्थेच्या वाढीमुळे आणि जागतिक व्यापाराचे वाढते महत्त्व, वाणिज्य शिक्षण हे भारतातील शिक्षण प्रणालीचा एक आवश्यक भाग बनले आहे. भारतातील वाणिज्य शिक्षणामध्ये लेखा, अर्थशास्त्र, व्यवस्थापन, वित्त आणि कर आकारणी यासह विविध विषयांचा समावेश होतो. हे विषय

विद्यापीठे, महाविद्यालये आणि विशेष संस्थांसह विविध शैक्षणिक संस्थांमध्ये शिकवले जातात.

वित्त, लेखा, बँकिंग आणि व्यवसाय या क्षेत्रात करिअर करू इच्छिणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी वाणिज्य शिक्षण आवश्यक आहे. हे विद्यार्थ्यांना व्यवसाय आणि वाणिज्यचे जटिल जग समजून घेण्यासाठी आवश्यक ज्ञान आणि कौशल्ये प्रदान करते आणि त्यांना विविध करिअर मार्गांसाठी तयार करते. भारत सरकारने देखील वाणिज्य शिक्षणाचे महत्त्व ओळखले आहे आणि देशात त्याचा प्रचार आणि विकास करण्यासाठी अनेक पुढाकार घेतले आहेत. या उपक्रमांमध्ये विशेष संस्थांची स्थापना समाविष्ट आहे. जसे की, इंडियन इन्स्टिट्यूट ऑफ मॅनेजमेंट (IIM) आणि ते भारतीय तंत्रज्ञान संस्था (IIT), जे वित्त, लेखा आणि व्यवस्थापन मधील विशेष अभ्यासक्रम देतात. एकंदरीत भारतातील वाणिज्य शिक्षण हे अभ्यासाचे एक महत्वाचे क्षेत्र आहे जे देशाच्या अर्थव्यवस्थेला आणि तिचे भविष्य घडवण्यात महत्त्वपूर्ण भूमिका बजावते.

वाणिज्य शिक्षणाचे महत्त्व:

व्यावसायिक जगात यशस्वी होण्यासाठी आवश्यक कौशल्ये आणि ज्ञानाने सुसज्ज असलेल्या सक्षम व्यावसायिकांची निर्मिती करून भारताच्या अर्थव्यवस्थेचे भविष्य घडवण्यात वाणिज्य शिक्षण महत्वाची भूमिका बजावते. हे विद्यार्थ्यांना जागतिक व्यापारात सहभागी होण्यासाठी तयार करते, उद्योजकतेला प्रोत्साहन देते आणि विविध क्षेत्रांच्या वाढीस हातभार लावते. फायनान्स, अकाउंटिंग, बँकिंग आणि मॅनेजमेंटमधील कुशल व्यावसायिकांच्या वाढत्या मागणीमुळे, भारतातील वाणिज्य शिक्षणाचे महत्त्व गेल्या काही वर्षांतच वाढले आहे.

१. व्यावसायिक कौशल्य: वाणिज्य शिक्षण विद्यार्थ्यांना व्यवसाय आणि वित्तविषयक गुंतागुंत समजून घेण्यासाठी आवश्यक ज्ञान आणि कौशल्ये प्रदान करते. हे व्यवसाय व्यवस्थापन, आर्थिक लेखा, अर्थशास्त्र, कर आकारणी आणि इतर गंभीर क्षेत्रांमध्ये मजबूत पाया विकसित करण्यास मदत करते.

२. करिअरच्या संधी: वाणिज्य शिक्षणामुळे फायनान्स, अकाउंटिंग, बँकिंग आणि मॅनेजमेंट या क्षेत्रात करिअरच्या विविध संधी उपलब्ध होतात. हे विद्यार्थ्यांना नोकरीच्या बाजारपेठेत उच्च मागणी असलेल्या कौशल्यांसह सुसज्ज करते. त्यांना चांगल्या पगाराच्या नोकऱ्या सुरक्षित करण्यास सक्षम करते.

३. उद्योजकतेला चालना: भारतातील उद्योजकतेला चालना देण्यासाठी वाणिज्य शिक्षण देखील महत्त्वपूर्ण भूमिका बजावते. हे विद्यार्थ्यांना त्यांचे व्यवसाय सुरू करण्यासाठी आणि त्यांचे कार्यक्षमतेने व्यवस्थापन करण्यासाठी आवश्यक कौशल्ये आणि ज्ञान प्रदान करते.

४. अर्थव्यवस्थेत योगदान: भारतीय अर्थव्यवस्थेची वाढ मोठ्या प्रमाणावर व्यवसाय आणि वाणिज्य क्षेत्रावर अवलंबून आहे. या क्षेत्रांच्या वाढीस हातभार लावू शकणारे सक्षम व्यावसायिक तयार करून अर्थव्यवस्थेचे भविष्य घडवण्यात वाणिज्य शिक्षण महत्त्वाची भूमिका बजावले.

५. आंतरराष्ट्रीय व्यापार: अर्थव्यवस्थेच्या जागतिकीकरणामुळे, आंतरराष्ट्रीय व्यापार हा व्यवसायाचा एक आवश्यक पैलू बनला आहे. वाणिज्य शिक्षण विद्यार्थ्यांना आंतरराष्ट्रीय कायदे, नियम आणि व्यवसाय पद्धतींचे ज्ञान देऊन जागतिक व्यापारात सहभागी होण्यासाठी तयार करते.

६. आर्थिक साक्षरता: वाणिज्य शिक्षणामुळे विद्यार्थ्यांमध्ये आर्थिक साक्षरता वाढण्यास मदत होते.

हे त्यांना वैयक्तिक वित्त व्यवस्थापित करण्यासाठी, चांगली गुंतवणूक करण्यासाठी आणि भविष्यासाठी योजना करण्यासाठी आवश्यक ज्ञान आणि कौशल्ये सुसज्ज करते. वाणिज्य शिक्षण हे विद्यार्थ्यांना व्यवसाय आणि वित्त क्षेत्रात सामाजिकदृष्ट्या इष्ट आणि वैयक्तिकरित्या फलदायी करिअरसाठी तयार करते. भारतातील वाणिज्य शाखेत उच्च शिक्षण घेत असताना, विद्यार्थी व्यवसाय व्यापार, बाजारातील चढउतार, वित्तीय धोरणे, अर्थशास्त्राची मूलभूत तत्त्वे, औद्योगिक धोरणे इत्यादींचे ज्ञान घेतात.

वाणिज्य शिक्षणाची उद्दिष्टे:

भारतातील वाणिज्य शिक्षणाच्या उद्दिष्टांमध्ये पुढील बाबींचा समावेश होतो:

१. वाणिज्य शिक्षण क्षेत्रातील आव्हाने शोधणे.
२. वाणिज्य शिक्षणातील भविष्यातील कल ओळखणे.
३. वाणिज्य शिक्षणातील आव्हानांशी लढा व्यवसाय आणि वित्त क्षेत्रात त्याचे महत्त्व वाढवणे.

वाणिज्य शिक्षणातील अभ्यास विषयांची व्याप्ती:

वाणिज्य शिक्षणामध्ये विविध विषयांचा समावेश होतो जे विद्यार्थ्यांना व्यावसायिक जगात यशस्वी होण्यासाठी आवश्यक ज्ञान आणि कौशल्ये प्रदान करतात. वाणिज्यमध्ये अभ्यास करण्यासाठी काही मुख्य सामग्री विषयांमध्ये लेखा, अर्थशास्त्र, वित्त, व्यवसाय कायदा, व्यवस्थापन, कर आकारणी, विपणन, उद्योजकता आणि आकडेवारी यांचा समावेश होतो. या विषयांमध्ये आर्थिक व्यवस्थापन, कायदेशीर चौकट, विपणन आणि उद्योजकता यासह वाणिज्यच्या विविध पैलूंची तत्त्वे आणि पद्धती समाविष्ट आहेत. या

सामग्रीचा अभ्यास केल्याने विद्यार्थ्यांना करिअरच्या विस्तृत संधीसाठी तयार केले जाते. यूजी आणि पीजी कॉमर्स या दोन्ही पदवींमधील उमेदवारांनी अभ्यासलेले काही प्रमुख विषय खालीलप्रमाणे आहेत:

१. हिशेब
२. अर्थशास्त्र
३. व्यावसायिक कायदा
४. व्यवस्थापन
५. कर आकारणी
६. मार्केटिंग
७. उद्योजकता
८. आकडेवारी

भारतातील वाणिज्य शिक्षणातील संधी आणि आव्हाने:

वाणिज्य शिक्षण हे व्यवसाय शिक्षण आहे. वाणिज्य शिक्षण हे शिक्षणाचे क्षेत्र आहे जे व्यापार, वाणिज्य आणि उद्योग हाताळण्यासाठी आवश्यक ज्ञान, कौशल्ये आणि वृत्ती विकसित करते. अलीकडील वाणिज्य शिक्षण चार्टर्ड अकाउंटंट, कॉस्ट अँड वर्क्स अकाउंटंट, कंपनी सेक्रेटरी आणि बिझनेस अँडमिनिस्ट्रेटर या स्वरूपात उदयास आले आहे. वाणिज्य शिक्षण हे इतर विषयांपेक्षा पूर्णपणे वेगळे आहे. म्हणून, राष्ट्राच्या आकांक्षा पूर्ण करण्यासाठी नवीन मार्ग चार्टर केले पाहिजेत. व्यावसायिक समाजाच्या वाढत्या गरजा पूर्ण करण्यासाठी, वाणिज्य शिक्षणाच्या चांगल्या विकासाची मागणी जास्त आहे. वाणिज्य शिक्षणाची प्रासंगिकता अधिक अत्यावश्यक बनली आहे, याचा अर्थ भारतामध्ये वाणिज्य आणि व्यवस्थापन शिक्षणाच्या पद्धतीत लक्षणीय बदल झाला आहे. अध्यापन, संशोधन आणि सेवेद्वारे, वाणिज्य शिक्षण हे शिक्षणाचे क्षेत्र आहे जे व्यापार, वाणिज्य

आणि उद्योगाच्या यशस्वी नेतृत्वासाठी आवश्यक ज्ञान, वृत्ती आणि कौशल्ये विकसित करते. वाणिज्य हा भारतातील सर्वात लोकप्रिय करिअर पर्यायांपैकी एक मानला जातो. वाणिज्य शिक्षण हा राष्ट्राच्या व्यवसायाचा आणि क्रमिक विकासाचा कणा आहे. हे शिक्षण लोकांचा विकास आणि उपलब्ध संसाधनांचा प्रभावी वापर करण्यावर भर देते.

संधी:

१. वाणिज्य शाखेतील पदवीधरांना भरपूर संधी होत्या कारण तो कोणत्याही खाजगी संस्था किंवा सरकारी संस्थेत वाणिज्य शाखेतील तज्ञ म्हणून सामील होऊ शकतो आणि ते कंपनी सेक्रेटरी, चार्टर्ड अकाउंटंट आणि ICWA सारखे व्यावसायिक अभ्यासक्रम देखील करू शकतात.
२. वाणिज्य शाखेतील पदवीधर वित्तीय सल्लागार, स्टॉक ब्रोकर्स, मर्चंट बँकर्स, बजेट सल्लागार, वित्तीय पोर्टफोलिओ व्यवस्थापक, प्रकल्प फॉर्म्युलेशन व्यवस्थापक, कर सल्लागार म्हणून वित्तीय सेवांमध्ये करिअर निवडू शकतो.
३. बँकिंग आणि फायनान्समध्ये स्पेशलायझेशन असलेल्या वाणिज्य शाखेतील पदवीधरांना बँक आणि विमा कंपन्यांमध्ये संधी मिळेल.

आव्हाने:

भारतातील वाणिज्य शिक्षणासमोरील काही प्रमुख आव्हाने पुढीलप्रमाणे आहेत:

१. अर्थव्यवस्था, वाणिज्य आणि व्यवस्थापनातील जागतिक समस्या.
२. परकीय थेट गुंतवणुकीची भूमिका.

३. भारतीय आणि आंतरराष्ट्रीय आर्थिक क्षेत्रातील सुधारणा.
४. जागतिक बँक आणि IMF यांची भूमिका.
५. व्यापार, वाणिज्य आणि उद्योगाची निर्यात आणि आयात.
६. शेअर बाजार आणि स्पर्धात्मक बाजारातील गुंतवणूकदारांसाठी राष्ट्रीय आणि आंतरराष्ट्रीय धोरणे.
७. विलीनीकरण आणि अधिग्रहणासाठी सरकारी धोरणे.
८. आंतरराष्ट्रीय परिस्थितीत चलन बाजारातील आव्हाने आणि धोरणे.
९. शैक्षणिक संस्थांमध्ये दर्जेदार पायाभूत सुविधा आणि संसाधनांचा अभाव
१०. अपुरा आणि कालबाह्य अभ्यासक्रम जो वेगाने विकसित होत असलेल्या व्यवसायाच्या लँडस्केपच्या मागण्या पूर्ण करत नाही.
११. वाणिज्य शिक्षणात पात्र आणि अनुभवी प्राध्यापकांची कमतरता
१२. विद्यार्थ्यांसाठी मर्यादित उद्योग प्रदर्शन आणि व्यावहारिक प्रशिक्षण संधी
१३. वाणिज्य शिक्षण घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी शिष्यवृत्ती आणि आर्थिक मदतीची मर्यादित उपलब्धता
१४. वाणिज्य शिक्षणाची व्याप्ती आणि फायदे याबद्दल विद्यार्थी आणि पालकांमध्ये कमी जागरूकता
१५. उच्च वाणिज्य महाविद्यालय आणि विद्यापीठांमध्ये प्रवेशासाठी उच्च स्पर्धा, ज्यामुळे मागणी-पुरवठ्याचे प्रमाण कमी होते.
१६. उद्योग-शैक्षणिक सहकार्य आणि भागीदारी अपुरी आहे. ज्यामुळे नियोक्त्यांना आवश्यक

शैक्षणिक ज्ञान आणि व्यावहारिक कौशल्ये यांच्यात अंतर होते.

१७. काही प्रदेशांमध्ये भाषिक अडथळे, जेथे विद्यार्थ्यांना इंग्रजीवर मजबूत प्रभुत्व नसू शकते, जी वाणिज्य शिक्षणातील प्राथमिक शिक्षणाची भाषा आहे.
१८. वाणिज्य शिक्षणाची उच्च किंमत, ज्यामुळे काही विद्यार्थ्यांना या क्षेत्रात उच्च शिक्षण घेण्यास प्रतिबंध होऊ शकतो.

एकंदरीत, भारतातील वाणिज्य शिक्षण हे संबंधित, सुलभ आणि उच्च दर्जाचे राहण्यासाठी, विद्यार्थ्यांना व्यावसायिक जगात यशस्वी होण्यासाठी सक्षम बनवण्यासाठी या आव्हानांना सामोरे जाणे आवश्यक आहे.

भारतातील वाणिज्य शिक्षणासाठी आवश्यक कौशल्ये:

ज्या उमेदवारांना वाणिज्य शाखेचा अभ्यास करून या क्षेत्रात ठसा उमटवायचा आहे. त्यांनी संख्याबळ आणि चटकन विचार करणारे असावेत. भारतात वाणिज्य शिक्षणाचा अभ्यास करण्यासाठी आवश्यक कौशल्ये खालीलप्रमाणे आहेत:

१. द्रुत विचारवंत
२. चांगले संवाद कौशल्य
३. संख्याशास्त्र कौशल्य
४. समस्या सोडवण्याची क्षमता
५. नेतृत्व कौशल्य
६. गंभीर आणि विश्लेषणात्मक विचार
७. आत्मविश्वास
८. मल्टी टास्किंग
९. अनुकूलता
१०. वचनबद्ध
११. वेळ व्यवस्थापन कौशल्य

१२. मजबूत वाटाघाटी कौशल्य

सर्वोत्तम वाणिज्य स्पेशलायझेशन:

ज्या उमेदवारांना त्यांच्या गुंतवणुकीवर उत्तम परतावा देण्याबरोबरच त्यांच्या करिअरला भरपूर फायदा मिळवून देणारी नोकरी देणारी सर्वोत्तम वाणिज्य स्पेशलायझेशन जाणून घेण्याची इच्छा आहे ते खालीलप्रमाणे आहेत:

१. ई-कॉमर्समध्ये बी.कॉम
२. बँकिंगमध्ये बीबीए
३. अकाउंटन्सीमध्ये बी.ए.
४. अकाउंटन्सीमध्ये बी.ए
५. बी.कॉम लेखा आणि वित्त मध्ये
६. फायनान्शियल मार्केट्समध्ये बी.कॉम
७. टॅक्सेशनमध्ये बी.कॉम
८. अकाउंट्स आणि फायनान्समध्ये B.Sc
९. कॉम्प्युटर ॲप्लिकेशन्समध्ये बी.कॉम
१०. बॅचलर इन बिझनेस मॅनेजमेंट (BBM)
११. फॉरेन ट्रेड मॅनेजमेंटमध्ये बी.कॉम.
१२. आंतरराष्ट्रीय वित्त आणि बँकिंगमध्ये बी.ए.
१३. बँकिंग आणि फायनान्समध्ये बीबीए (ऑनर्स)
१४. अर्थशास्त्र आणि बँकिंग मध्ये B.Sc (ऑनर्स)

भारतातील वाणिज्य शिक्षणाची भविष्यातील व्याप्ती:

भारतातील वाणिज्य शिक्षणात गेल्या काही वर्षांत लक्षणीय वाढ झाली आहे आणि त्याची भविष्यातील व्याप्ती अत्यंत आशादायक आहे.. 2030 पर्यंत भारतीय अर्थव्यवस्था जगातील तिसऱ्या क्रमांकाची सर्वात मोठी होण्याचा अंदाज असल्याने, वित्त, लेखा, व्यवस्थापन आणि विपणन या क्षेत्रातील कुशल व्यावसायिकांची मागणी वाढण्याची अपेक्षा

आहे. यामुळे, वाणिज्य शिक्षण घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांना भरपूर संधी निर्माण होतील.

भारतातील वाणिज्य शिक्षणासाठी पुढील काही संभाव्य दिशानिर्देश आहेत:

१. उदयोन्मुख क्षेत्रे: कृत्रिम बुद्धिमत्ता, मशीन लर्निंग आणि डेटा ॲनालिटिक्स यांसारख्या नवीन तंत्रज्ञानाच्या आगमनाने, वाणिज्यची नवीन क्षेत्रे उदयास येत आहेत. विद्यार्थी आर्थिक तंत्रज्ञान, ई-कॉमर्स आणि डिजिटल मार्केटिंग यासारख्या क्षेत्रांमध्ये अभ्यासक्रम करू शकतात, ज्यामध्ये लक्षणीय वाढीची क्षमता आहे.

२. जागतिकीकरण: भारत जागतिक अर्थव्यवस्थेत समाकलित होत असताना, क्रॉस-सांस्कृतिक क्षमता आणि जागतिक व्यवसाय पद्धतींचे ज्ञान असलेल्या व्यावसायिकांची मागणी वाढेल. वाणिज्य शिक्षण विद्यार्थ्यांना आंतरराष्ट्रीय करिअरसाठी तयार करू शकते आणि त्यांना जागतिक व्यापारात सहभागी होण्यास सक्षम करू शकते.

३. उद्योजकता: भारत सरकारने उद्योजकता आणि स्वयंरोजगारावर भर दिल्याने व्यवसाय सुरू आणि व्यवस्थापित करू शकतील अशा कुशल व्यावसायिकांची मागणी वाढत आहे. वाणिज्य शिक्षण विद्यार्थ्यांना यशस्वी उद्योजक होण्यासाठी आवश्यक कौशल्ये आणि ज्ञानाने सुसज्ज करू शकते.

४. व्यावसायिक प्रमाणपत्रे: लेखा, वित्त आणि व्यवस्थापन यासारख्या क्षेत्रातील अनेक व्यावसायिक प्रमाणपत्रे नियोक्त्यांद्वारे अत्यंत मूल्यवान आहेत. वाणिज्य शिक्षण विद्यार्थ्यांना या प्रमाणपत्रांचा पाठपुरावा करण्यासाठी पाया प्रदान करू शकते, ज्यामुळे त्यांची रोजगारक्षमता आणि करिअरच्या शक्यता वाढू शकतात.

५. उद्योग - शैक्षणिक सहयोग: शैक्षणिक संस्था आणि उद्योग यांच्यातील वाढत्या सहकार्यामुळे शैक्षणिक

अभ्यासक्रम आणि उद्योगाच्या मागण्यांमध्ये चांगले सरेखन होऊ शकते. याचा परिणाम विद्यार्थ्यांना अधिक व्यावहारिक प्रशिक्षणाच्या संधी मिळू शकतात आणि त्यांची नोकरीची तयारी वाढू शकते.

शेवटी, भारतातील वाणिज्य शिक्षणाची भविष्यातील व्याप्ती अत्यंत आशादायक आहे,

ज्यामध्ये विद्यार्थ्यांना विविध क्षेत्रात विविध प्रकारचे करिअर घडविण्याच्या भरपूर संधी आहेत. वेगाने विकसित होत असलेल्या व्यवसायाच्या लँडस्केपच्या अनुषंगाने, विद्यार्थी संबंधित राहू शकतात आणि वाणिज्यच्या गतिमान जगात यशस्वी होऊ शकतात.

भारतातील सर्वोत्तम वाणिज्य शिक्षण महाविद्यालये:

भारतातील २०२३ मधील सर्वोत्तम वाणिज्य महाविद्यालये खालीलप्रमाणे आहेत :

अ.क्र.	कॉलेजचे नाव	प्रकार	स्थान
१.	एमिटी युनिव्हर्सिटी	खाजगी	मुंबई, महाराष्ट्र
२.	कर्णावती विद्यापीठ	खाजगी	गांधीनगर, गुजरात
३.	अलायन्स युनिव्हर्सिटी	खाजगी	बंगलोर, कर्नाटक
४.	नेहरू कला आणि विज्ञान महाविद्यालय	खाजगी	कोईम्बतूर, तामिळनाडू
५.	डॉल्फिन पीजी इन्स्टिट्यूट ऑफ बायोमेडिकल अँड नॅचरल सायन्सेस	खाजगी	डेहराडून, उत्तराखंड
६.	बंगलोर इन्स्टिट्यूट ऑफ मॅनेजमेंट सायन्सेस	खाजगी	बंगलोर, कर्नाटक
७.	केएल विद्यापीठ	खाजगी	गुंटूर, आंध्र प्रदेश
८.	IEC विद्यापीठ	खाजगी	सोलन, हिमाचल प्रदेश
९.	फ्युचर ग्रुप ऑफ इन्स्टिट्यूशन्स	खाजगी	बरेली, उत्तरप्रदेश
१०.	आचार्य बंगलोर बिझनेस स्कूल	खाजगी	बंगलोर, कर्नाटक
११.	Adamas विद्यापीठ	खाजगी	कोलकाता, पश्चिम बंगाल
१२.	महर्षी मार्कंडेश्वर विद्यापीठ	खाजगी	अंबाला, हरियाणा
१३.	माउंट कार्मेल कॉलेज	खाजगी	बंगलोर, कर्नाटक
१४.	हंसराज कॉलेज	सार्वजनिक	दिल्ली, दिल्ली
१५.	सिम्बायोसिस कॉलेज ऑफ आर्ट्स अँड कॉमर्स	खाजगी	पुणे, महाराष्ट्र
१६.	श्री राम कॉलेज	खाजगी	दिल्ली, दिल्ली
१७.	लोयोला कॉलेज	खाजगी	चेन्नई, तामिळनाडू
१८.	सेंट झेवियर्स कॉलेज	खाजगी	मुंबई, महाराष्ट्र
१९.	सेंट जोसेफ कॉलेज ऑफ कॉमर्स	खाजगी	बंगलोर, कर्नाटक
२०.	नरसी मॉजी कॉलेज ऑफ कॉमर्स अँड इकॉनॉमिक्स	खाजगी	मुंबई, महाराष्ट्र

निष्कर्ष:

जागतिकीकरणाच्या नव्या युगात पारंपरिक वाणिज्य शिक्षण अप्रासंगिक बनले आहे. गतिमान जगाशी सामना करण्यासाठी सध्याच्या व्यवसाय

शिक्षण व्यवस्थेत फेरबदल करण्याची नितांत गरज आहे, वाढत्या आंतरराष्ट्रीय व्यवसायाच्या संदर्भात व्यापार आणि वाणिज्य नाविन्यपूर्ण परिमाणे गृहीत धरून, वाणिज्य विद्याशाखेचा अभ्यासक्रम

भविष्यासाठी अनुकूल आणि पुनर्रचना करणे आवश्यक आहे. आर्थिक, उत्पादन आणि सेवा क्षेत्रातील आव्हाने. आधुनिक वाणिज्य शिक्षणाचे महत्त्व लक्षात घेऊन, भारत सरकारने 1990 पासून वाणिज्य आणि व्यवसाय शिक्षण बाजाराचे उदारीकरण केले आहे, परिणामी वाणिज्य आणि व्यवस्थापन संस्थांच्या संख्येत अभूतपूर्व वाढ झाली आहे.

संदर्भ:

१. प्रा. डॉ. बेपारी इलियास जी., “भारतातील उच्च शिक्षण वास्तव आणि दिशा”, पुणे रिसर्च स्कॉलर, ISSN २४५५.३१४ X, ऑगस्ट-सप्टेंबर २०१६.
२. पदमा शंकर, (२०११). “संकल्प २०२० साठी भारतीय उच्च शिक्षणामधील सुधारणा एक गरज”.
३. दै. लोकसत्ता, २१ जानेवारी, २०१३. “नवे प्रवाह: भविष्यातील शिक्षण प्रणाली आणि आव्हाने”.
४. डॉ. वाघमारे जर्नादन, बदलते शिक्षण, स्वरूप आणि समस्या
५. मटा ऑनलाइन, ७ जानेवारी २०१८. “उच्च शिक्षणाची दशा आणि दिशा”.
६. खाजगी विद्यापीठांना दारं होणार खुली, आईबीएन लोकमत, १० ऑगस्ट, २०११.
७. शिक्षणवेध, अंक चौथा, वर्ष पाचवे, ऑक्टोबर-नोव्हेंबर २०१४.
८. www.collegedekho.com.
९. www.madhavuniversity.edu.in.
१०. www.ugc.nic.in
११. www.mhrd.org.
१२. www.encyclopedia.com
१३. www.mr.wikipedia.org